DİN ve HAYAT

TDV - İstanbul Müftülüğü Dergisi

Sayı: 17 • Yıl: 2012

SPOR

DİN VE HAYAT

TDV - İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ DERGİSİ
SAYI: 17 • YIL: 2012

RKİYE DİYANET VAKFI İSTANBUL ŞUBESİ ADINA
İMTİYAZ SAHİBİ VE YAYIN YÖNETMENİ
(SORUMLU)
Doç. Dr. Rahmi YÂRAN

AZI İŞLERİ MÜDÜRÜ ve YAYIN KOORDİNATÖRÜ
Kadriye AVCI ERDEMLİ

EDİTÖR
Kerime CESUR
kerime.cesur@gmail.com

YAYIN EKİBİ
Abdülkerim YATĞIN
Abdülkadir ÇİTİL
Davut ÖZGÜL
Mehmet YÜKSEL
Sümeyra SAV
Şadiye ÇİMEN
Abdullah Rüştü KİŞİ
Dr. Tuğba AYDENİZ
Rıdvan KARA
Kerime CESUR

EKNİK KOORDİNASYON ve HALKLA İLİŞKİLER
Ayşegül DEMİRCAN
dergi@istanbulmuftulugu.gov.tr
(0212 526 16 80/14)

GRAFİK TASARIM
Ali BIYIKLI
(0539 763 89 49)

FOTOĞRAF
thinkstockphotos.com

ANKARA TEMSİLCİLİĞİ
Diyanet İşleri Başkanlığı
Kamil Büyüker-Ahmet Bensiz
(0312 295 72 61)

BASIM YERİ ve TARİHİ
TDV Yay. Matbaası
Ostim Örnek San. Sit. 1. Cd. No:11
Yenimahalle / ANKARA
Tel: (0312) 354 91 31
ISSN: 1308-9595

DAĞITIM
Osman SARIKÖSE
DV Yay. Mat. ve Tic. İşl. Çapa Fatih Yayınevi
Millet Cadç No: 107 Saraç Doğan Camii Altı
Çapa-Fatih/İSTANBUL
0212 518 46 04-518 06 11 Fax: 0212 518 83 07

Yayınlanan yazıların hukuki-bilimsel sorumluluğu yazarlara aittir.
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Ücretsizdir

EDİTÖRDEN

Değişmeyen değerlerin yanında hızla değişen şeyler de var. Zamana yetişemiyoruz, algılar ve yaşam tarzı değişiyor, farklılaşıyor. En küçük değişim yeni ihtiyaçların doğmasına da zemin hazırlıyor. İnsanoğluna düşen görev bu ihtiyaçları değişmeyene kıyasla gidermenin yollarını aramaktır.

Spor dosyamız farklı süreçlerden geçerek sizlere ulaşıyor. Danıştığımız, fikirlerini aldığımız birçok kişi ilk önce "spor"un dinle ne ilgisi olduğu sorusu üzerinde durdu. Biz derginin temellerini atarken ilke olarak hayatla ilgili olan hiçbir şeyin dinin dışında olmadığını düşündüğümüzü ve konuları da ona göre seçeceğimizi belirtmiştik. Çünkü din, iman ve ibadetin yanında insan-toplum ilişkileri, ahlâk, güzellik konusunda da söz sahibidir. Hayatta karşılaşılacak her türlü mesele ile ilgili genel ilkelerle de olsa yönlendirmede bulunur. Sporun bir yandan günümüz şartlarında sağlıklı yaşam için gerekli olduğu diğer yandan da ülkelerin kültürlerine ve ekonomilerine katkıları tartışılmazdır. Öyleyse sporda doğru-yanlış, iyi-kötü, faydalı-zararlı gibi yönlerin belirlenmesinin gerekli olduğu da aşikardır.

Geçmişte farklı boyutlarıyla ve zamanımızda oldukça değişen özellikleriyle sporun her çeşidi, insanların gündeminde olmuş, onları meşgul etmiştir. Dosyayı hazırlarken gördük ki yüzlerce çeşit spor yapma tarzı var. Aynı sporlar tarih boyunca değişik tarzlarla yapılmış. Bu süreci izleyerek hem bilgilenecek hem de tarihe yolculuk yapacaksınız.

Konunun çok boyutu ve çeşidi olduğu için dosyamız oldukça hacimli oldu. Sporun tarihi, ne olduğu, tanımı, gelişimi konumuzun bir boyutunun değişik yönleri olarak ele alındı. Sporun sekülerizm, modernizm, küreselleşme, ekonomi ile ilişkiler kapsamında değerlendirilecek detaylı makalelerimiz mevcut. Türk sporlarının tarihi ve gelişimi dosyamızın bölümlerinden. Özellikle Osmanlı dönemi spor geleneği ile ilgili görsel, belge ve içerik anlamında zengin yazılar bulacaksınız. Arşiv, Sinema ve Kitaplık bölümlerimiz yine dolu. Çok boyutlu makale içeriğinin yanında dosyamızda değerli sporcularımız Hamza Yerlikaya, Ertuğrul Sağlam, Hatice Kübra Yangın ile yaptığımız söyleşiler var.

2012 yılında İstanbul'un Avrupa Spor Başkenti olarak seçilmesi dergimizin spor sayısının çıkış noktalarından birini oluşturmaktaydı. İstanbul'un Avrupa Spor Başkenti olma projesinin oluşumu ve yürütülmesinde büyük emeği geçen ve bizlerle arşivlerini paylaşarak söyleşi ricamızı kabul eden İBB Spor ve Gençlik Müdürü Osman Avcı'ya teşekkür ederim.

Dosyanın oluşumunda kendilerine danıştığımız değerli akademisyen ve spor adamlarına teşekkür etmeliyiz. Zira önümüzü açtılar ve çerçeve çizmemizi sağladılar.

Ve nihayet yayında emeği geçen herkese sonsuz teşekkürler.

Faydalı olması dileğiyle…

Saygılarımla
Kerime Cesur

TARİHÎ VE GENEL ANLAMI İLE SPOR

Mehmet YORULMAZLAR*

Olimpik hareket; küçük bir azınlığın yarışmasını ve en başarılının ortaya çıkmasını değil cinsiyet ve yaşa bakmaksızın herkese spor yapması için fırsat sağlamayı hedefler. Amacı; HERKES İÇİN SPOR' dur. Herkes için spor, "Olimpik Hareket" in bir başka yönüdür.

☐ Sporun tarihi, insanın doğa koşullarına uyarak, ona egemen olmaya başlaması ve kendisini korumak için tek araç olan vücudunu ve adalelerini geliştirmesiyle başlar. Başlangıçta sporu insanların fazla enerjilerini boşaltmak, diğer insanları geçebilmek, sağlıklı olmak ve ticari yararlar sağlamak amacı ile yapılmış olmadığı kesindir. Spor tarihi, insanlık tarihi ile insanın korunma ve güvenliğini sağlama mücadelesi ile birlikte başlamıştır. İlk çağlardan kalma bazı resimler, spor dallarının da o çağlarda belirmeye başladığını göstermektedir. Ancak spor tarihinin başlangıcı diye adlandırdığımız resimlerin çoğu savaşlar ile yakından ilgilidir. Avını yakalamak veya düşmandan kaçmak için koşma, atlama, tırmanma gibi başlangıçta kendini koruma içgüdüsüyle ilgili faaliyetler spora atletizmin çeşitli dalları olarak geçmiştir. İnsanların başka kişiler ya da hayvanlarla, araca gerek duymadan doğrudan beden gücü ile yaptıkları mücadele ise güreşin, boksun doğmasına neden olmuştur.

Spor tarihine baktığımızda ilk düzenli spor örgütünün, okullar arası yarışmaları düzenlemesi için Japonya İmparatoru Yoozei'in 1603 yılında kurdurduğu yüzme federasyonu olduğunu söyleyebiliriz.

Ama sporun kökenlerinin ilk insanların itişip oynaştıkları, yani yüz binlerce yıl öncesine uzandığı da kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. O kadar ki, "canlılığın tek belirtisi olan hareket, aynı zamanda vücut eğitiminin de başlıca vasıtası" olduğu için, "bir bakıma hareketin tarihi demek olan beden eğitimi tarihini, insan hayatıyla bu sıkı ilişkisinden ötürü, daha ilk insanlardan başlayarak incelemek gerekir.

Tarihteki ilk sporlar, ister araçlı ister araçsız yapılsın, savunma ve saldırı kökenlidirler. Bir başka deyişle, insanın doğayla girdiği ölüm kalım savaşın zorunlu bedensel eylemlerinden kaynaklanır. Buna en çarpıcı örnek İ.Ö. 3000 yıllarında, tunç teknolojisinin ürünü ve tarihteki ilk iki devletten birisi olan Mısır'da, prenslerin ve soyluların hedef atışlarındaki başarıların titizlikle ve özenle kaydedildiği bir yarışmaya "Okçuluk" dönüştürülmesidir.

Savunma ve saldırı içeriğinden önemli ölçüde soyut-

*Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu.

lanarak "spor" niteliği edinmiş bir güreşin, ilk kez İ.Ö. 3000 dolaylarında, somut bir biçimde görüntülendiğini Beni Hasan (Mısır) ve Kyafefe (Irak) kazılarından bilmekteyiz.

Yine, biniciliğin kökenlerinin insanların atı ehlileştirmesiyle başladığını, bunu da İ.Ö. 1400 yıllarında "at sırtındaki adam" heykelciğinden anlamaktayız. Bütün bunlar gibi boks'un, yelkenin, kızak ve kayağın, kılıcın da çok eski tarihlerde spor amaçlı olarak kullanıldığını kaynaklardan anlıyoruz. Demir çağına iyice girildikten sonra köleliğin ortaya çıkması insanların boş zamana kavuşmalarını ve köleler üzerinden geçim sağlamalarını ortaya çıkarmıştır. Bu dönemde eski sporlar kurallara bağlanırken, aynı zamanda da takım sporları ortaya çıkmıştır. Bu açıdan bakacak olursak, köleciliğin doruğunu simgeleyen Yunan site-devletinin, aynı zamanda, sporun itici gücü ve en canlı eylem merkezi olmasını yadırgamamak lazımdır. İnsanın bir yerden ötekine giderken yararlandığı tek doğal (ve tarihte ilk) yöntem olan yürüme, koşma ve atlamanın, atletizm olarak, Eski Olimpiyat Oyunları'nın (İ.Ö. 776-İ.S. 393) ana dalı sayılması; karada yürüme ve koşma neyse, denizde de o olan yüzmenin küçük çapta yarışmalara konu edilmesi; göreli çağdaşlıkta olan halterin önceli sayılması gereken ağırlık kaldırmanın (genellikle kaya parçaları) "güç ve erkeklik gösterisi" olarak örgütlenmesi; Mısır ve Sümer'den tanıdığımız güreşin, ilk kez İ.Ö. 900'lerde kurala bağlandıktan sonra İ.Ö. 704'teki 18. Olimpiyat Oyunları'nın programına alınması; Yunan mitolojisinde yer tutan boksun İ.Ö. 689'da "olimpiyat sporları" aracı olan jimnastik sporunun ilk olimpiyattan sonuncusuna kadar baş köşelerden birini tutması gibi şeyler sporun Eski Yunan'da odaklaşıp geliştiğinin göstergesidir.

Türklerde sporun nerede, nasıl başladığını ortaya koyan belgeler ise oldukça sınırlıdır. "Oynayan insan, hareket eden insan" ile birlikte kaynaklanan ve "spor" anlamı taşıyan amaç ve düzenlemeler erken dönemlerde sportif belirtiler olarak Türklerin hayatını doldurmuştur. Yaşam kavgalarını, varoluş ve egemen oluşlarını, her zaman beden kültürüne dayandırmışlardır. Spor bir eğitim unsuru olarak düşünüldüğünde, kültür unsuru sayılacağından, Türkler oluşturdukları toplumları bu anlamda her zaman eğitmeyi amaçlamışlardır. "Güçlü olan yaşar" ilkesinin egemen olduğu tarihi akış içerisinde, her dönem güçlü ve diri olmakta, hastalık ve sakatlıkların giderilmesinde, hüzün ve sevinç günleri törenlerinde, her türlü bir araya gelişte düzenlenen fiziksel aktiviteye dayalı etkinliklerde "spor" anlamının yattığı görülmektedir.

Türklerin yaşadıkları bölgelerin zenginlikleri, iklim şartları, coğrafi konumu, tabiatın yapısı ve örtüsü, ekonomik ve kültürel tarihi meydana getirmelerinde ne ölçüde ve nasıl etkili olmuşsa, vücut kültürü ve sportif aktivitelerini de o ölçüde etkilemiş ve belirlemiştir. Bedeni eğitmenin bir amaç olarak ele alındığı, insan vücudunun belli amaçlar için çeşitli fiziksel aktiviteler geliştirilmesi fikrinin, gerek genel insanlık, gerekse Türk tarihinin aydınlatılabilmiş dönemlerinde hayat şartlarının doğal bir sonucu olarak gelişmiş olduğu bilinmektedir.

Spor; tarihte oyun, oyalama, eğlenme ve işten uzaklaşma anlamıyla, beş altı bin yıl önce bir çeşit beceri yarıştırma oyunu olarak karşımıza çıkmıştır. Bu doğrultuda; en azından tarihsel düzlemde göze çarpan ya da bilinen ilk spor türlerinin devlet haline gelmiş topluluklarda, yani tarihsel anlamda ilk devletlerde görüldüğü olgusunu dikkate aldığımızda, sporun toplumsal yapının sadece çağımızdaki değil, insanlık tarihinin başlangıcından beri görülen bir kurum olduğu hususunu ortaya çıkarmış oluruz. "Böylesine bir ortam ve biçimde yapılan sporun oyun ve eğlence olmadığı, hele sporcu açısından oyalanma ve işten uzaklaşma" olmadığını söyleyebiliriz.

Kurthan FİŞEK *100 Soruda Türkiye Spor Tarihi* isimli eserinde spor kavramına ilişkin olarak geliştirilen tanımları beş ana başlık altında toplamıştır:

Birinci tanıma göre spor, insanın doğasında bulunan saldırganlık dürtüsünün sağlık ve emniyet amaçlı denetim altına alınmasıyla savaşın, barışçı amaçlı hazırlığıdır.

İkinci tanıma göre spor, M.Ö. 3000 yıllarında soylu İngiliz ailelerinin çocuklarını disiplin altına almak, bireyin ruh ve beden halini sağlıklı kılmak için günlük yaşamın gerginliğini baskı altında tutan bir araçtır.

Üçüncü tanıma göre spor, devletlerin kendi politikalarını yaymak ve kabul ettirmek, ülke insanlarının her an savaşa hazır olması için yapılan bir eğitim aracıdır.

Dördüncü tanıma göre spor, kitlerin afyonu ve suspansuvarlı milliyetçiliktir.

Beşinci tanıma göre, oyun ile

Spor, eğlenmek oyalanmak ve bedeni zinde tutmak, başarılı olmak şampiyonluklar elde etmek için yapıldığı kadar, iş ve meslek olarak da yapılmaktadır.

yarışmanın birleştiği, ağır kas çalışmasının gerektiği, mücadele ederek kazananların ödüllendirildiği ve yetenekli olanların yaptığı sürekli bir uğraştır.

Tüm bu tanımlamalardan yola çıkarak genel bir tanım yapacak olursak; "Spor, insanın doğayla ilk ya da toplumla işbirliği-işbölümüne dayalı ileri ilişkilerinin bir benzetme modeli olarak, doğayla mücadele sırasında edinilen bedensel beceri ve geliştirilebilen araçlı-araçsız yöntemleri, sonuçları açısından barışçıl, yapan açısından eğlendirici biçimde bireysel ya da toplu boş zamana uygulanan; oyun, oyalama ve işten uzaklaşmanın araçlarını giderek 'işin kendisi' yaparken kendi bağımsız ekonomik aygıtını da gerçekleştiren estetik, teknik, fizik, yarışmacı, mesleki ve toplumsal süreçtir".

Yine bazı bilim adamlarının yaptığı tanımlamalarda yukarıdaki tanımlamaları destekleyecek veya tamamlayacak niteliktedir. Erkal'a göre " Spor, ferdin tabii çevresini beşeri çevre haline çevirirken elde ettiği kabiliyetleri geliştiren, belirli kurallar altında araçlı veya araçsız, ferdi veya toplu olarak boş zaman faaliyeti kapsamı içinde veya tam zamanını alacak şekilde meslekleştirerek yaptığı, sosyalleştirici, toplumla bütünleştirici, ruh ve fiziği geliştiren rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir olgudur".

Spor denildiğinde genellikle, fizik kondisyonu iyileştirmeyi amaçlayan oyun, yarışma ve mücadele anlayışı ile yapılan fiziksel etkinlikler akla gelmektedir. Başka bir deyişle spor, ferdi ya da kolektif oyunlar şeklinde gerçekleştirilen ve genellikle bir yarışmaya yol açan, kesin kurallara göre uygulanan ve ani bir yararı beklenmeden yapılan beden hareketlerinin bütünüdür.

Spor, eğlenmek oyalanmak ve bedeni zinde tutmak, başarılı olmak şampiyonluklar elde etmek için yapıldığı kadar, iş ve meslek olarak da yapılmaktadır. Diğer taraftan spor, kitleleri arkasından sürükleyen, çeşitli rekabet unsurlarını içinde barındıran çok yönlü bir faaliyet olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sporun günümüzde, hem ferdi, hem sosyal, hem ahlâkî, hem ulusal, hem de uluslar arası boyutları vardır. Onun için spor otoriteleri, öğretmenler, yetişkinler, birçok yöneticiler, psikologlar, doktorlar ve daha birçok kişi, başarılı, sağlıklı ve yaratıcı olmak v.b. amaçlar için spor yapmayı tavsiye etmektedirler.

Spor deyince birçoğunun aklına, sporcu denilen kişiler, yarışmak, şampiyon olmak, rekor kırmak gelmektedir. Spor doğunca başlar, ölünceye kadar devam eder. Onun için, her yaşın bir oyunu ve sporu vardır. Ve herkesin yatkın olduğu bir sporun olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Neticede spor, bireysel olarak fiziksel ve sağlık kazandırırken, aynı zamanda ruhsal olarak da yenilenmeyi ve iyileşmeyi gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte spor, toplumsal dayanışmayı ve bütünleşmeyi sağlaması ile daha sağlıklı bir toplum yaratılmasında öncü ve destekçi bir unsur olma özelliğini de korumaktadır. Spor dünya üzerinde çok farklı bir unsur olma özelliğini korumaktadır. Spor dünya üzerinde çok farklı etnik ve dinsel kökene mensup insanları bir araya getirip, kaynaşmalarına katkıda bulunan kişisellikten evrenselliğe ulaşan barışa ve başarıya hizmet eden bir olgudur.

Modern anlamda olimpiyatlara baktığımızda ilk olarak amacını kısaca irdelememiz lazım ki özünü anlayabilelim. Olimpik hareketin amacı; olimpizm felsefesini uygulamak suretiyle insanın dengeli gelişimini sağlamak ve insanı mükemmelleştirmektir. Olimpik hareket olimpizm felsefesinin ve insanlığın idealize edildiği, devamlı okuldur. Bu okulda öğretilen olimpizm prensipleri, insana hayatı boyu eşlik eder ve diğer faaliyetlerinde kendini hissettirir. Tüm sporlar olimpik hareketin parçasıdır. Zira tüm sporlarda, bedeni gayret ve faaliyet, sportmenlik, yarışma ve başarıya bu yolla ulaşma prensipleri vardır. Biyolojik ve sağlık sebepleriyle olimpik hareketin faaliyetleri ve özel amaçları yaşa, cinsiyete, kişisel özelliklere ve kişisel tercihlere göre değişmektedir. Neticede olimpik hareket, herkese açıktır. Ama önemli olan olimpik hareketin felsefesini anlayabilmek ve dolayısı ile bu felsefeyi yaşaya bilmektir.

Olimpik hareket; küçük bir azınlığın yarışmasını ve en başarılının ortaya çıkmasını hedeflemektedir. Aksine, cinsiyet ve yaşa bakmaksızın herkese spor yapması için fırsat sağlamayı hedefler. Amacı; HERKES İÇİN SPOR' dur. Herkes için spor, "OLİMPİK HAREKET" in bir başka yönüdür. ■

K A Y N A K L A R

Cemal ALPMAN, Eğitimin Bütünlüğü içinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyunca Gelişimi, GSB Yayını, İstanbul 1972.
Mustafa ERKAL, Sosyolojik Açıdan Spor, Filiz Kitabevi, İstanbul 1982.
Kurthan FİŞEK, "Sporun Anatomisi", Cumhuriyet, 17 Ağustos 1979.
Kurthan Fişek, Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:515, Ankara 1983.
Kurthan FİŞEK, 100 Soruda Türkiye Spor Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1985.
John ARLOTT (ed.), The Oxford Companion to Sport and Games, Paladin, St. Albans, England 1976,
H. Murat ŞAHİN, Türk Spor Kültüründe Aba Güreşi, Setma Matbaacılık, Ankara 1999.
Olimpik Hareket, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Yayını, Hürriyet Gazetesi Matbaası, İstanbul 1988.
Hasan Basri ÖNGEL, Türk Kültür Tarihinde Spor, T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri Yayını, Erek Matbaası, Ankara 2001.
İbrahim YILDIRAN, Uygulama Nedenleri ve Fonksiyonları Bakımından Türk Kültürünün Erken Devirlerinde Bazı Sportif Aktivitelerinin Görünümü, G.Ü. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt I, Sayı:2, Nisan 1996.
Mehmet YORULMAZLAR, Spor Araştırmaları Dergisi, "Türk Spor Sektörünün Sorunlarının Bu Sektörler Ele Alınarak Değerlendirilmesi", Cilt 2, Sayı: 3, İstanbul 1998.